

Agnieszka Borowiec

O nielinearności w leksykografii polsko-białoruskiej

Acta Polono-Ruthenica 13, 399-413

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Agnieszka Borowiec
Lublin

O nielinearności w leksykografii polsko-białoruskiej

Uwagi wstępne

Badania leksyki nielinearnej stanowią w leksykografii polsko-białoruskiej nowy kierunek badań, który dotychczas podejmowany był rzadko z kilku powodów. Po pierwsze, wciąż odczuwalny jest brak wystarczającej liczby słowników polsko-białoruskich, które mogłyby służyć wystarczającym materiałem badawczym, szczególnie z zakresu leksyki potocznej i specjalistycznej. Po drugie, w ograniczonym stopniu rozwija się przekład polsko-białoruski, co związane jest z jednej strony z niewielkim zainteresowaniem w Polsce twórczością białoruską, a z drugiej – brakiem odpowiadającej potrzebom, dobrze przygotowanej kadry tłumaczy. Po trzecie wreszcie, nie bez znaczenia pozostaje słaba kondycja samego języka białoruskiego na Białorusi. Wobec niesprzyjającej sytuacji politycznej pozycja tego języka systematycznie maleje, co wiąże się z kolei z niewielkim tempem rozwoju i transformacji systemu językowego, a co za tym idzie – z ograniczonym zainteresowaniem samych Białorusinów podjęciem zakrojonych na szeroką skalę badań językoznawczych, w tym – porównawczych.

W związku z ograniczonym dostępem lub brakiem szczegółowych i nowoczesnych wydawnictw leksykograficznych nielinearność stanowi jedną z najczęstszych przyczyn trudności przekładowych, pomimo tego, że jako obiekt badań interesowała ona językoznawców zarówno polskich, jak i białoruskich czy rosyjskich, czego odzwierciedlenie znajdujemy m.in. w pracach J. Wawrzyńczyka¹, H. Bartwickiej²,

¹ J. Wawrzyńczyk, *O słownikowych badaniach konfrontatywnych*, „Język Rosyjski” 1984, z. 37, s. 134–140; *Problemy konfrontacji przekładowej języka polskiego i rosyjskiego (w świetle krytyki leksykograficznej)*, Bydgoszcz 1982; *Zasady prezentacji materiałów przekładowych*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne aspekty przekładu rosyjsko-polskiego*, t. 1, Łódź 2000, s. 36–38; *Uwagi o pragmatyce w wielkich słownikach rosyjsko-polskich*, [w:] *Pragmatyczne aspekty opisu języków wschodniosłowiańskich*, pod red. P. Czerwińskiego, Katowice 2003, s. 15–20; *Ze studiów krytycznych nad polsko-rosyjskimi słownikami przekładowymi*, „Przegląd Rusycystyczny” 1981, z. 4, s. 49–55.

² H. Bartwicka, *O leksyce „bezekwiwalentnej” i jej odzwierciedleniu w słownikach rosyjsko-polskich*, „Zeszyty Naukowe WSP w Bydgoszczy. Studia Filologiczne” 1985, z. 16, s. 87–96.

A. Bogusławskiego³, B. Płotnikawa i W. Trajkouskiej⁴. Brak ekwiwalentu w relacjach przekładowych nie jest więc zagadnieniem nowym, jednakże używane terminy „bezekwiwalentowość” czy „bezekwiwalentność” nie oddają w pełni znaczenia zjawiska, co więcej sugerują, że dana jednostka przekładowa nie ma w języku docelowym odpowiednika i należy go tworzyć niejako sztucznie, borykając się nie tylko z warstwą treściową translandu⁵, ale także z szeroko rozumianym kontekstem jego użycia. Tymczasem duża część leksyki określanej jako bezekwiwalentowa posiada w języku docelowym pełnowartościowe, ogólnie uznane i utrwalone w tradycji przekładowej odpowiedniki, które nie są w żaden sposób nacechowane kulturowo i oznaczają nazwy z życia codziennego. Do grupy tej należą praktycznie wszystkie samodzielne części mowy: rzeczowniki⁶ (*biedronka* ‘божая кароўка’, *grochówka* ‘гароховы суп’, *białodrzew* ‘белы топаль’, *brukselka* ‘брусельская капуста’, *kalafior* ‘цвятная капуста’, *kosodrzewina* ‘карлікавая сасна’), czasowniki⁷ (*dziesiątkować* ‘караць кожнага дзесятага’, *umilać* ‘рабіць прыемным’, *uniemożliwić* ‘рабіць немажлівым’, *uruchamiać* ‘пускаць у ход, прыводзіць у рух’, *uświetniać* ‘прыдаваць бляск’), przymiotniki i imiesłowy przymiotnikowe (*amfiteatralny* ‘размешчаны амфітэатрам’, *kawiarniany* ‘які адносіцца да кафэ’, *owrzodzony* ‘пакрыты язвамі’, *zachwaszczony* ‘зарослы пустазеллем’, *zadumany* ‘паглыблены ў думкі’, *zagrożony* ‘які знаходзіцца пад пагрозай’), przysłówki (*entuzjastycznie* ‘з энтузіязмам’, *głównie* ‘галоўным чынам’, *służbowo* ‘па службовых абавязках’, *tędy* ‘гэтаю дарогаю, у той бок’), liczebniki (*kilkanaście* ‘больш дзесяці’, *kilkaset* ‘некалькі сот’, *kilkudziesięciu* ‘некалькі дзесяткаў [мужчын]’, *kilkunastu* ‘больш дзесяці [мужчын]’, *kilkuset* ‘некалькі сот [мужчын]’). Trudno uznać, że powyższe wyrazy należą do grupy, która nie posiada adekwatnych ekwiwalentów w języku białoruskim, nie

³ A. Bogusławski, *Zagadnienia jednostek przekładowych*, [w:] *Współczesny język polski i rosyjski. Konfrontacja przekładowa*, pod red. A. Bogusławskiego i J. Mędelskiej, Warszawa 1997, s. 7–22.

⁴ Б.А. Плотнікаў, *Агульнае і спецыфічнае ў лексіцы беларускай мовы ў параўнанні з іншымі славянскімі мовамі*, [w:] Б.А. Плотнікаў, Л.А. Антанюк, *Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум*, Мінск 2003, s. 17–21; Б.А. Плотнікаў, В.П. Трайкоўская, *Адметнасці безэквівалентнай лексікі беларускай мовы*, [w:] *Слоўнік цяжкасцяў беларускай мовы*, Мінск 2004, s. 402–407; Б.А. Плотнікаў, В.П. Трайкоўская, *Слоўнік безэквівалентнай лексікі беларускай мовы*, [w:] *Слоўнік цяжкасцяў беларускай мовы*, Мінск 2004, s. 407–428.

⁵ Terminu „translat” używam – za J. Wawrzyńczykiem – na oznaczenie słowa lub wyrażeni, będącego słownikowym odpowiednikiem wyrazu lub wyrażenia tłumaczonego (translandu).

⁶ Analizie rzeczowników nieliniarnych poświęciłam artykuł *O rzeczownikach nieliniarnych w leksykografii polsko-białoruskiej*, „Roczniki Humanistyczne KUL” 2005, t. LIII, z. 7, s. 177–188.

⁷ Opis czasowników nieliniarnych przedstawiłam w artykule *O czasownikach nieliniarnych w leksykografii polsko-białoruskiej*, „Acta Albaruthenica 6”: *Droga ku wzajemności. 50 lat białorusistyki na Uniwersytecie Warszawskim*, red. naukowa M. Timoszuk i M. Chaustowicz, Warszawa 2007, s. 72–79.

można jednakże zaprzeczyć, że są to odpowiedniki, które implikują pewne relacje składniowe, realizowane według różnych modeli gramatycznych. Relacje te charakteryzują się nielinearnością przekładową, polegającą na tym, że jedna jednostka przekładowa (transland) posiada w języku przekładowym (docelowym) odpowiednik złożony, składający się minimum z dwóch elementów. Tak więc, pod pojęciem „słownictwo nielinearne” rozumiem taką grupę słów, która – niezależnie od nacechowania pozajęzykowego – w polsko-białoruskich relacjach przekładowych implikuje konieczność tworzenia odpowiedników będących związkami wyrazowymi, pozostającymi – w stosunku do translatu – w relacjach 1:2 lub 1:3 (rzadziej), lub 1:4 (najrzadziej). Tak rozumiana nielinearność odpowiada słownikowej asymetrii leksykalnej, która – jak zauważa W. Chlebda – niejednokrotnie może prowadzić do translatorycznych błędów, bowiem „użytkownik, który po prawej stronie słownika odnajdzie translata dwu- i więcej wyrazowy, nigdy nie może być pewien, czy ma do czynienia z rzeczywistym ekwiwalentem wyrazu polskiego (z substytutem tekstowym, jednostką języka gotową do przeniesienia bez zmian), czy też z opisem pojęcia lub denotatu, dokonany przez twórcę hasła słownikowego”⁸. Istotnie, z szeregu synonimicznych translatów przeciętny użytkownik słownika preferuje ekwiwalenty linearne, nielinearne traktując często jako pomocnicze, które mogą być wykorzystane w stylu potocznym lub publicystycznym, ale nie odpowiadają potrzebom stylu naukowego lub urzędowego, które wymagają precyzji i ścisłości. Wyrazem dążenia do tworzenia translatów linearnych jest coraz mocniej zaznaczająca się w słownikach tendencja do unikania nielinearności poprzez zastępowanie nielinearnych translatów kalkami, które – chociaż nierzadko wymagają komentarza kulturoznawczego – nie wiążą się z koniecznością budowania ekwiwalentów opisowych.

Termin „leksyka nielinearna” jest więc pojęciem węższym niż „leksyka bezekwiwalentowa” i obejmuje tylko niektóre elementy zbioru wyrazów, które nie posiadają w pełni adekwatnych odpowiedników w języku docelowym. Identyfikując jednostki nielinearne, należy wykluczyć te wyrazy, które – chociaż prymarnie bezekwiwalentowe – zostały w niezmienionej lub częściowo zmodyfikowanej postaci zapożyczone z języka białoruskiego (częściej rosyjskiego) i na stałe weszły do literackiego języka polskiego, co znajduje swoje odzwierciedlenie w słownikach i pracach leksykograficznych (np. *komsomolec*, *matrioszka*).

Ponadto nielinearność nie jest cechą stałą wyrazu, można o niej mówić jedynie w relacjach przekładowych, które mogą mieć różny charakter (linearny lub

⁸ W. Chlebda, *Czym jest – a czym mógłby być słownik przekładowy?*, [w:] *Studia ze współczesnej leksykografii polsko-rosyjskiej*, pod red. J. Wawrzyńczyka, Toruń 1990, s. 47–64.

nielinearny)⁹ w zależności od wyboru języka docelowego lub też w odniesieniu do różnych etapów rozwoju danego języka (jak dowodzi zgromadzony materiał, w słownikach wydanych w różnych latach odnajdujemy odmienne ekwiwalenty). Im bardziej rozbudowana jest struktura translatu, tym trudniej jest go wykorzystać w języku docelowym (szczególnie w tekstach naukowych, urzędowych, ale również poetyckich), dlatego dążeniem autorów prac leksykograficznych jest budowanie krótkich, lecz jasnych i nieskomplikowanych ekwiwalentów dwuczłonowych. Niekiedy, zwłaszcza przy dłuższych odpowiednikach, powstaje pewna wariantywność, która przejawia się na poziomie leksykalnym i polega na wykorzystaniu odmiennych jednostek leksykalnych (najczęściej synonimów), a także gramatycznym.

Nielinearne rzeczowniki

Wśród polsko-białoruskiej leksyki nielinearnej rzeczowniki nieosobowe stanowią grupę liczną i obejmują zarówno formacje osobowe, jak i nieosobowe. Do tych pierwszych należą nazwy pojęć abstrakcyjnych, przedmiotów (narzędzi, przyrządów, maszyn, ozdób), obszarów, pomieszczeń, zakładów pracy, fabryk, gałęzi produkcji, rodzaju działalności, potraw, napojów, przypraw, produktów spożywczych, roślin, drzew, krzewów, zwierząt, owadów, gadów, rzadziej – instrumentów muzycznych, substancji chemicznych, środków lokomocji, części ciała człowieka).

W dwuczłonowych ekwiwalentach białoruskich, będących nominalnymi związkami wyrazowymi, nośnikiem znaczenia podstawowego jest człon pierwszy, np.: *abdykacja* ‘адрачэнне (адмова) ад трона’, *aprowizacja* ‘забеспячэнне харчамі’, *gołębiarstwo* ‘гадоўля галубоў’, *kapuśniak* ‘суп з капустай’, *karnacja* ‘колер цела, твару’, *koszykarstwo* ‘выраб кошыкаў’, *matura* ‘атэстат сталасці’, *oddłużenie* ‘пагашэнне даўгоў’, *przetwórnia* ‘фабрыка па перапрацоўцы’, *pustelnia* ‘келля пустэльніка’, *śródmieście* ‘цэнтр горада’, *urozmaicenie* ‘унясенне разнастайнасці’, *usamodzielnienie* ‘набыцце самастойнасці’, *widokówka* ‘паштоўка з краявідам’, *zabawkarstwo* ‘выраб (вытворчасць) цацак’, *zabytek* ‘памятнік старадаўнасці’, *zapinka* ‘засцежка з аздабленнем’, *zniechęcenie* ‘заняпад духу’.

W grupie translatów dwuczłonowych równie często spotykane są definicje, w których nośnikiem znaczenia jest rzeczownik oraz określająca go przydawka,

⁹ Por. A. Borowiec, *O rzeczownikach nielinearnych w leksykografii polsko-białoruskiej*, „Roczniki Humanistyczne KUL” 2005, t. LIII, z. 7, s. 180.

пр.: *aplikacja* ‘юрдычная практыка’, *archidiecezja* ‘архіепіскапская епархія’, *batuta* ‘дырыжорская палачка’, *bieżnia* ‘бегавая дарожка’, *biurko* ‘пісьмовы стол’, *blat* ‘жалежны ліст’, *bohomas* ‘дрэнная карціна’, *brulion* ‘тоўсты сшытак’, *cegielnia* ‘цагельны завод’, *cementownia* ‘цэментавы завод’, *harówka* ‘цяжкая праца’, *hurt* ‘аптовы гандаль’, *hurtownia* ‘аптовы магазін’, *huta* ‘металургічны завод’, *inauguracja* ‘урачыстае адкрыццё’, *kaucja* ‘грашовы залог’, *kawalerka* ‘халасцяцкая кватэра’, *kaźń* ‘смяротная кара’, *klasówka* ‘класная работа’, *kryjówka* ‘патайнае месца’, *kwiaciarnia* ‘кветкавы магазін’, *leśniczówka* ‘лясная вартоўня’, *mennica* ‘манетны двор’, *mleczarnia* ‘малочны завод’, *nagrobek* ‘намагільная пліта’, *nałóg* ‘дрэнная прывычка’.

Ze względu na kryterium semantyczne w omawianej grupie znaczącą liczbę stanowią leksemy oznaczające rodzaj działalności, dziedzinę produkcji, gałąź przemysłu, zajęcie, пр.: *bankowość* ‘банкаўская справа’, *górnictwo* ‘горная прамысловасць’, *grawerstwo* ‘гравернае майстэрства’, *introligatorstwo* ‘пераплетная справа (вытворчасць)’, *inżynieria* ‘інжынерная справа’, *kamienniarstwo* ‘каменячосная вытворчасць’, *kolarstwo* ‘веласіледны спорт’, *kolejnictwo* ‘чыгуначная справа’, *kopalnictwo* ‘горная справа’, *koronkarstwo* ‘карункавая вытворчасць’, *kotlarstwo* ‘кацельная вытворчасць’, *księgarstwo* ‘кніжная справа’, *muzealnictwo* ‘музейная справа’, *narciarstwo* ‘лыжны спорт’. Мniejsza liczebnie grupę stanowią nazwy potraw, napojów, przypraw, produktów spożywczych (пр. *grochówka* ‘гарохавы суп’, *grysik* ‘манныя крупы’, *kartoflanka* ‘бульбяны суп’, *klops* ‘мясны рулет’, *malinówka* ‘малінавая настойка’, *nabiał* ‘малочныя прадукты’, *peçak* ‘ячная каша’, *susz* ‘сухія фрукты’, *przetwory* ‘прадукты перапрацоўкі’, *wędzonka* ‘вэнджаная грудзінка’), nazwy roślin, drzew, krzewów (пр. *białodrzew* ‘белы топаль’, *brukselka* ‘брусельская капуста’, *bukowina* ‘букавы лес’, *bylina* ‘шматгадовая расліна’, *igliwie* ‘яловыя (сасновыя) шыпулькі (іголки)’, *kalafior* ‘цвятная капуста’, *kosodrzewina* ‘карлікавая сасна’, *mahoń* ‘чырвоное дрэва’, *winorośl* ‘вінаградная лаза’), nazwy narzędzi, przyrządów, maszyn, ozdób (пр. *agrafka* ‘англійская шпілька’, *heblarka* ‘стругальны станок’, *krajarka* ‘рэзальны станок’, *sekator* ‘садовыя ножніцы’, *sikawka* ‘пажарная помпа’, *sztuciec* ‘сталовы прыбор’, *tokarka* ‘такарны станок’), nazwy odzieży (пр. *garsonka* ‘жаночы касцюм’, *habit* ‘манашская раса’, *mundurek* ‘вучнеўская форма’, *serdak* ‘вышытая безрукаўка’, *szorty* ‘кароткія штаны’, *śliniak* ‘дзіцячы нагруднік’), nazwy zwierząt, owadów, płazów (пр. *biedronka* ‘божая кароўка’, *dżdżownica* ‘дажджавы чарвяк’, *grzechotnik* ‘грымучая змяя’, *kos* ‘чорны дрозд’, *kozica* ‘дзікая каза’), nazwy środków lokomocji, statków (пр. *autokar* ‘турыстычны аўтобус’, *holownik* ‘буксірнае судна’, *motorówka* ‘маторная

лодка', *odrzutowiec* 'рэактыўны самалет'), nazwy części ciała (np. *dwunastnica* 'дванаццаціпершая кішка', *kciuk* 'вялікі палец [рукі]', *odbytnica* 'прамая кішка'), terminy lingwistyczne (np. *iloczas* 'даўжыня гука', *przegłos* 'чаргаванне галосных', *wolacz* 'клічная форма'), nazwy okresow czasu (np. *jura* 'юрскі перыяд', *narzeczeństwo* 'час ад заручын да вяселля', *przedpołudnie* 'перадпаўднёвы час'), terminy medyczne (np. *rogówka* 'рагавая абалонка', *ślinianki* 'слічныя залозы'), terminy chemiczne (np. *wodorotlenek* 'гідрат вокси', *dwuwęglan* 'двухвуглекіслая соль'), nazwy substancji (np. *lep* 'ліпкая маса', *szkliwo* 'зубная эмаль'), nazwy instrumentow muzycznych (np. *harmonijka* 'губны гармонік').

Rzadziej białoruski translát składa się z trzech i więcej członów. Do tej grupy należą m.in. nazwy abstrakcyjne (np.: *absolutorium* 'спраўка аб заканчэнні ВНУ [вышэйшай навучальнай установы]', *drzewostan* 'стан лесу з пункту погляду парод густаты і веку', *dwuszereg* 'пастраенне ў дзве шарэнгі', *dyskrecja* 'уменне захоўваць чужую тайну', *eksmisja* 'прымусовае высяленне з кватэры', *habilitacja* 'публічная абарона дысертацыі'), nazwy przedmiotów, rzeczy, ubrań, środków transportu, narzędzi, ozdób i inne (np.: *agenda* 'памятная кніжка для запісвання спраў, якія трэба ўладзіць', *ambulans* 'павозка для перавозкі раненых і хворых', *ciuraga* 'у жыхароў Татр сякерка з доўгай ручкай', *drewniak* 'башмак на драўлянай падэшве'), nazwy miejsc, obszarów, pomieszczeń, budynków, zakładów pracy, fabryk (np. *bekowisko* 'месца сустрэчы аленяў у перыяд цечкі', *deptak* 'месца прагулак у горадзе', *gnojowisko* 'месца захавання гною перад вывазам', *gracjarnia* 'закутак для захавання розных непатрэбных рэчаў', *kolektura* 'бюро па продажы латарэйных білетаў'), nazwy potraw, парожów, przypraw, produktów spożywczych (np.: *bigos* 'тушаная капуста з мясам', *ćwikła* 'церты хрэн з буракамі', *juszka* 'суп з крыві качкі, гусі альбо парасяці', *surówka* 'салат з сырой агародніцы'), nazwy czynności według odpowiadających im czasowników (np. *urządowanie* 'выконванне службовых абавязкаў', *wydzierżawienie* 'здача або ўзяцце ў арэнду', *wymeldowanie* 'выпіска з дамавой кнігі'), nazwy gałęzi produkcji, rodzaju działalności (np. *blacharstwo* 'вытворчасць ліставага жалеза', *miedziorytnictwo* 'гравернае майстэрства на медзі', *mleczarstwo* 'вытворчасць малочных прадуктаў') i inne.

Nielinearne rzeczowniki osobowe obejmują nazwy osób ze względu na rodzaj wykonywanej pracy, zajęcie, przynależność do organizacji lub grupy społecznej, zainteresowania, wiek. Znaczna większość translátów ma strukturę dwuczłonową, składającą się z dwóch rzeczowników lub przymiotnika i rzeczownika, np.: *bankowiec* 'банкаўскі служачы', *bezwyznaniowiec* 'чалавек без веравызнання', *bie-*

siadnik ‘удзельнік бяседы’, *cechmistrz* ‘майстар цэха’, *magazynier* ‘загадчык склада’. Wśród translatów wielocłonowych najliczniejszą grupę stanowią nazwy według rodzaju wykonywanego zajęcia, zajmowanego stanowiska, piastowanej funkcji, np. *baca* ‘старшы пастух у Татрах’, *gonciarz* ‘майстар па вырабу гонтаў’, *juhas* ‘пастух авечак у Татрах’, *kustosz* ‘хавальнік фондаў музея, бібліятэкі’, *sztabowiec* ‘афіцэр генеральнага штаба’, *średniodystansowiec* ‘бягун на сярэднія дыстанцыі’.

Nielinearne czasowniki

Біаларускія эквіваленты nielinearne складаюцца з часownika, бэдаючага ася з’вязку выразовага, oraz прынамніе аднаго элементу дадатковага, які ўшчыгалавіа, ўцісла яго значенне. Element ten może znajdować się w postpozycji lub prepozycji do czasownika i może być wyrażony różnymi częściami mowy, najczęściej jednak rzeczownikiem, rzadziej – przymiotnikiem, przysłówkiem lub zaimkiem. Wśród ekwiwalentów o modelu czasownik + rzeczownik reprezentowane są konstrukcje zarówno przyimkowe, jak i bezprzyimkowe. Pierwsze z nich to z’вязкі выразова, гдзе rzeczownik знаходзіцца ў бірнику (np.: *faldować* ‘рабіць складкі’, *kneblować* ‘затыкаць рот’, *kolportować* ‘разносіць газеты’, *odrutować* ‘змацаваць дротам’, *odwzajemnić się* ‘адплаціць узаемнасцю’, *okratawać* ‘агарадзіць кратамі’, *opodatkować* ‘абкласці падактам’, *szedelkować* ‘вязаць кручком’, *thusić* ‘мазаць тлушчам’, *tapetować* ‘аклейваць шпалерамі’, *pieczętować* ‘ставіць пячаць’, *przemycić* ‘правезці кантрабанду’, *spoliczkować* ‘даць аплявуху’, *zdziwaczeć* ‘зрабіцца дзіваком’), rzadziej – w celowniku liczby mnogiej (np.: *zadumać się* ‘аддацца думкам’, *rozpamiętywać* ‘аддавацца ўспамінам’). Omawiany model reprezentują również formacje z przyimkami: *y* (*butelkować* ‘наліваць у бутэльку’, *dziedziczyć* ‘атрымліваць у спадчыну’, *emitować* ‘выпускаць у абарот’, *kolidować* ‘быць у калізій’, *księgować* ‘заносіць у кнігі’, *szeregować* ‘ставіць у рад’, *wapnieć* ‘ператварацца ў вапну’, *zakotwiczyć* ‘стаць у якар’), *da* (*ocucić* ‘прывесці да прытомнасці’, *wydzierżawiać* ‘здаваць у арэнду’, *zathuc* ‘збіць да смерці’), *na* (*magazynować* ‘захоўваць на складзе’, *pojedynkować się* ‘біцца [страляцца] на дуэлі’, *zaryglować* ‘замкнуць на засаўку’), *ab* (*zakładać się* ‘біцца аб заклад’), *dla* (*upozorować* ‘зрабіць для выгляду’), *z* (*zniecierpliwic* ‘вывесці з цярпліваці’), *na* (*brodzić* ‘хадзіць па вадзе [балоце]’).

Rzadziej wśród ekwiwalentów dwuczłonowych występują formacje o modelu przysłówki + czasownik (*domykać się* ‘шчыльна зачыняцца’, *szafować* ‘шчофра

раздаваць’, *szperać* ‘шчыра [рупліва] шукаць’, *zakwilić* ‘ціха заплакаць’), czasownik + przysłówek (*doceniać* ‘правільна ацэньваць’, *dosiąść* ‘сесці верхам [конна]’, *kaligrafować* ‘пісаць каліграфічна’, *kicać* ‘бегчы падскокам’, *klusować* ‘ехаць рысцю’, *lekceważyć* ‘адносіцца абыякава’, *zdrzgotać* ‘разбіць ушчэнт’), czasownik + zaimek (*poświęcić się* ‘ахвяраваць сабою’). Nie należą natomiast do rzadkości białoruskie ekwiwalenty typu ‘стаць сталым (дарослым)’ (*dojrzeć*), ‘рабіць папулярным’ (*lansować*), ‘стацца сур’езным’ (*spoważnieć*), ‘прызнаць недзяздольным’ (*ubezwłasnowolnić*), ‘зрабіць мажлівым’ (*umożliwić*), ‘рабіць няшчасным’ (*unieszczęśliwić*), ‘зрабіць няшчасным’ (*unieszczęśliwić*), ‘рабіць прыемным’ (*uprzyjemnić*), ‘зрабіць прыемным’ (*uprzyjemnić*), ‘рабіць разнастайным’ (*urozmaicać*), ‘зрабіць разнастайным’ (*urozmaicić*), ‘рабіць самастойным’ (*usamodzielić*), ‘зрабіцца раўнадушным’ (*zobojętnieć*), ‘зрабіцца вялым’ (*zwiolczeć*), przy czym spotykane są także ekwiwalenty z przymiotnikiem w stopniu wyższym typu *wysubtelnić* ‘зрабіць больш тонкім (далікатным)’, *wysubtelnieć* ‘стацца (зрабіцца) больш тонкім (далікатным)’.

Duża różnorodność charakteryzuje również ekwiwalenty wieloczłonowe, które prezentują następujące modele: czasownik + przymiotnik + rzeczownik (*celebrować* ‘адпраўляць урачыстае набажэнства’, *derywować* ‘даваць вытворныя формы’, *eksmitować* ‘высяляць у прымусовым парадку’, *doktoryzować się* ‘здабываць доктарскую ступень’, *promować* ‘пераводзіць у наступны клас’), czasownik + zaimek + rzeczownik (*cedować* ‘перадаваць свае правы’, *głodzić się* ‘марыць сябе голадам’, *opiniować* ‘выказаць сваю думку’, *zaopiniować* ‘выказаць свой погляд’), czasowniki + rzeczownik + wyrażenie przyimkowe (*dolożyć się* ‘прыняць удзел у выдатках’, *gracować* ‘ачышчаць дарожкі ад травы’), czasownik + przyimek + przymiotnik + rzeczownik (*wyprowadzić się* ‘пераехаць на новую кватэру’), czasownik + czasownik + rzeczownik (*zachwaszczać* ‘даваць разрастацца пустазеллю’), czasownik + związek frazeologiczny (*widywać* ‘спатыкаць час ад часу’, *zapatrywać się* ‘мець пункт погляду’), czasownik + zaimek + liczebnik (*zdziętkować* ‘пакараць кожнага дзесятага’), czasownik + zaimek + zaimek (*podejmować się* ‘брацца за што-небудзь’). Nielicznym formacjom właściwa jest bardziej złożona struktura, np.: *odszczękać* ‘узяць свае словы назад’, *przedawnić się* ‘страціць моц за даўнацю год’.

Przekładając na język białoruski leksemy nielinearne należy uwzględnić ich polisemiczność. Wyrazy wieloznaczne mogą wstępować w relacje nielinearne we wszystkich swoich znaczeniach (*promować* ‘пераводзіць у наступны клас; надаваць ступень доктара’) bądź tylko niektórych. Przy nielicznych hasłach autorzy umieścili w słowniku kilka białoruskich ekwiwalentów-synonimów, z których nie

wszystkim właściwa jest nielinearność (*kolidować* ‘быць у калізіі, супярэчыць’). Nieco odmiennie tworzone są definicje opisowe w poszczególnych słownikach, zwłaszcza przy hasłach, których frekwencja użycia jest mniejsza, co ilustruje chociażby czasownik *wykraczać* definiowany w *Podręcznym słowniku polsko-białoruskim* pod redakcją A. Obrębskiej-Jabłońskiej i M. Biryły (1962) jako ‘пераступаць межы дазволенага, парушаць прынятыя нормы’, natomiast w *Słowniku polsko-białoruskim* J. Wołkawej i W. Awiławej jako ‘1. выходзіць за межы чаго; 2. парушаць закон і да таго падобнае’. Wyrazem dążenia leksykografów do precyzji i jednoznaczności jest umieszczanie przy białoruskim ekwiwalencie informacji dodatkowych, uzupełniających lub uściślających znaczenie polskiego czasownika, np.: *uplasować się* ‘заняць месца (у спаборніцтвах)’, *wygospodarować* ‘атрымаць прыбытак (у выніку добрага гаспадаравання)’.

Różnorodność charakteryzuje białoruskie ekwiwalenty polskich czasowników zwrotnych, które w języku docelowym nie zawsze występują z formalnymi (gramatycznymi) wykładnikami zwrotności, czego przykładem mogą być leksemy *szklić się* ‘блішчаць як шкло’, *zrazić się* ‘страціць ахвоту’, *zrażać się* ‘траціць ахвоту’ *legitymować się* ‘прад’яўляць свае дакументы’; *uniezależnić się* ‘стаць незалежным’, *uzależnić się* ‘ставіць сябе ў залежнасць’; *uzależnić się* ‘паставіць сябе ў залежнасць’, *wylegitymować się* ‘паказаць дакументы’.

Znaczenie białoruskich ekwiwalentów wynika z sumy znaczeń jego komponentów, których występowanie z badanymi przykładami ma charakter obligatoryjny. Z punktu widzenia słowotwórstwa nośnikiem znaczenia jest najczęściej czasownik, pozostałe elementy pełnią funkcję modyfikacyjną, która polega na uzupełnianiu o nowe semy jego podstawowego znaczenia. W niektórych przypadkach występuje jednak wyraźny związek słowotwórczy z innymi częściami mowy, np. z rzeczownikiem (*butelkować* ‘наліваць у бутэльку’, *szeregować* ‘ставіць у рад’, *tapetować* ‘аклейваць шпалерамі’, *thścić* ‘мазаць тлушчам’, *szedelkować* ‘вязаць кручком’), przzymiotnikiem (*uniemożliwiać* ‘рабіць немажлівым’, *zaktualizować* ‘зрабіць актуальным’) lub liczebnikiem (*dziesiątkować* ‘караць кожнага дзесятага’). Wszystkie badane czasowniki motywowane to formacje odczasownikowe, przy czym większość z nich ma charakter modyfikacyjny (np. *odrutować* ‘змацаваць дротам’, *rozpamiętywać* ‘аддавацца ўспамінам’), rzadziej mutacyjny (np. *odszczekać* ‘узяць свае словы назад’, *wyprowadzić się* ‘пераехаць на новую кватэру’). Od niektórych jednostek oznaczających zmiany skokowe możliwe jest tworzenie czasowników niedokonanych (sekundarne imperfectiva) o znaczeniu iteraktywnym (dla opisu szeregu powtarzających się sytuacji), przy czym nielinearność jest właściwa jedynie wybranym leksemom, np.: *siąść* ‘сесці’ (czasownik linearny) – *dosiąść* ‘сесці верхам (конна)’ (nielinearny) – *dosiadać* ‘садзіцца

верхам (конна)’ (nielinearny); *pozorować* ‘сімуляваць (czasownik linearny) – *uprozorować* ‘зрабіць для выгляду’ (nielinearny) – *uprozorowyваць* ‘рабіць для выгляду’ (nielinearny); *szczekać* (‘брахаць’, czasownik linearny) – *odszczekać* ‘узяць свае словы назад’ (nielinearny) – *odszczekiваць* ‘браць свае словы назад’ (nielinearny).

Nielinearne przymiotniki i imiesłowy przymiotnikowe

Białoruskie ekwiwalenty nielinearne – wybrane ze *Słownika białorusko-polskiego, polsko-białoruskiego* (1996)¹⁰ oraz nowszego *Słownika polsko-białoruskiego* (2004)¹¹ – prezentuje tabela 1, w której zestawiono wariantywne translaty leksykalne oraz tabela 2 prezentująca translaty gramatyczne. Należy zwrócić uwagę na to, że nieliczne wyrazy traktowane są w analizowanych wydawnictwach odmiennie: jako linearne bądź nie, jednakże w większości przypadków autorzy nowszego słownika potwierdzają wcześniej ustalony, nielinearny charakter jednostki leksykalnej. Można też przypuszczać, że wystąpienie w *Słowniku* z 2004 r. białoruskiego odpowiednika przy haśle, które autorzy starszej publikacji uznali za nielinearne, wiąże się z przenikaniem do języka literackiego wyrazów potocznych, ogólnie jednak znanych i w pewnej mierze utrwalonych w tradycji. Większość omawianych wariantów ma charakter leksykalny, z zakresu gramatyki jedynie kilka haseł słownikowych różni się końcówkami fleksyjnymi (głównie dopełniacza liczby pojedynczej).

Wśród wariantów leksykalnych nietrudno jest zauważyć, że dążeniem autorów nowszego słownika był wybór wariantu linearnego pozostającego pod względem składniowym w relacji 1:1 w stosunku do translandu. Ekwiwalenty linearne podawane są więc obok nielinearnych i wprowadzony czytelnik sam powinien wskazać przydatny mu ekwiwalent. Warto podkreślić, że niekiedy odpowiedniki nielinearne lepiej oddają znaczenie hasła wyjściowego, np. jako białoruskie ekwiwalenty imiesłowu *mieniący się* leksykografowie podają dwa warianty translatów: linearny (*нераменлівы*) oraz nielinearny (‘*які пераліваецца колерамі*’), z których drugi trafniej definiuje polski wyraz, który oznacza ‘taki, który przybiera różne, zmieniające się odcienie jakiejś barwy, błyszczący różnymi kolorami’.

¹⁰ T. Jasińska, A. Bartoszewicz *Słownik białorusko-polski, polsko-białoruski*, Warszawa 1996.

¹¹ Я.В. Волкава, В.Л. Авілава, *Слоўнік польска-беларускі. Słownik polsko-białoruski*, пад рэд. Г.А. Цыхуна, Мінск 2004.

Tabela 1. Nelinearne przymiotniki i imiesłowy przymiotnikowe (leksykalne warianty przekładu)

Hasło polskie	Ekwiwalent w <i>Słowniku</i> (1996)	Ekwiwalent w <i>Słowniku</i> (2004)
ceglasty	‘цагельнага колеру’	‘аранжава-чырвоны’
emerytowany	‘пераведзаны на пенсію’	‘пераведзаны адпраўлены на пенсію’
kawiamiany	‘які адносіцца да кафэ’	‘які адносіцца да кавярні’
Inauguracyjny	‘звязаны з урачыстым адкрыццём’	‘звязаны з урачыстым адкрыццём, інаўгурацыйны’
mieniący się	‘які пераліваецца колерамі’	‘пераменлівы, які пераліваецца (колерамі)’
nadwrażliwy	‘празмерна ўражлівы’	‘празмерна ўражлівы, звышчу- ллівы, вышадчувальны’
przedzobiorowy	‘які адносіцца да перыяду да падзелу Польшчы’	‘які адносіцца да перыяду перад падзелам Рэчы Паспалітай’
przeponony	‘змочаны потам, прасякнуты потам’	‘змочаны потам, прапітаны потам’
przywikłdy	‘крыху завялы’	‘прывялы, крыху завялы, амяглы’
zachkający	‘які заахвочвае, які падбадзёрвае’	‘заахвочвальны, які падбадзёрвае, шматабяцальны, прывабны’
zadumany	‘паглыблены ў думкі, мары’	‘задумнены, паглыблены ў роздум (мары)’
zdruzgotany	‘разбіты ўшчэнт’	(brak)
zapaśniczy	‘які адносіцца да цяжкай атлетыкі’	(brak)

Badany materiał wykazuje, że w analizowanych słownikach sporadycznie przymiotnik definiowany jest jedynie w kontekście jego użycia. W *Słowniku polsko-białoruskim* przy haśle *pamięciowy* odnajdujemy zarówno linearne, jak i nielinearne ekwiwalenty białoruskie: ‘вусны лік’ (*rachunek pamięciowy*), ‘трэніроўка памяці’ (*ćwiczenia pamięciowe*), ‘апісанне па памяці’ (*portret pamięciowy*).

Tabela 2. Nelinearne przymiotniki i imiesłowy przymiotnikowe (gramatyczne warianty przekładu)

Hasło polskie	Ekwiwalent w <i>Słowniku</i> (1996)	Ekwiwalent w <i>Słowniku</i> (2004)
cegielniany	‘які належыць да цагельнага заводу’	‘які належыць цагельнаму заводу’
kongresowy	‘які адосіцца да кангрэсу’	‘які адосіцца да кангрэса’
maturalny	‘які адосіцца да экзамену або атэстата сталасці’	‘які адосіцца да экзамена або атэстата сталасці’
schorowany	‘знясілены хваробай’	‘знясілены хваробаю’
zdesperowany	‘той, хто страціў надзею’	‘які страціў надзею’

W grupie polskich przymiotników i imiesłów przymiotnikowych, które w przekładzie na język białoruski cechuje nielinearność odnajdujemy zarówno wyrazy proste, jak i złożone. Pierwsze stanowią grupę liczniejszą i reprezentują różne modele składniowe. Dla przykładu, dosyć częstym zabiegiem jest wskazanie w białoruskim translacie na formalny związek przymiotnika z odpowiadającym mu rzeczownikiem, co ilustrują hasła *amfiteatralny* ‘размешчаны амфітэатрам’, *dotykalny* ‘які ўспрыймаецца дотыкам (адчуваецца на дотык)’, *dotykowy*

‘адчувальны на дотык’, *entuzjastyczny* ‘поўны энтузіязму (запалу)’, *kawiar-niany* ‘які адносіцца да кавярні’, *kongresowy* ‘які адносіцца да кангрэса’, *zagrożony* ‘які знаходзіцца пад загрожай’, *znudzony* ‘змораны нудой’. Przymiotnik lub imiesłów przymiotnikowy mają więc wspólny rdzeń, w sporadycznych przypadkach nielinearne hasło słownikowe bazuje na związku wyrazowym, np.: *iloczasowy* ‘звязаны з даўжыней гука (колькасна супрацьпастаўлены)’, *inauguracyjny* ‘звязаны з урачыстым адкрыццём’.

Na uwagę zasługują również nielinearne przymiotniki i imiesłowy złożone, które stanowią grupę różnorodną zarówno pod względem semantycznym, jak i formalnym. Z punktu widzenia gramatyki złożenia te prezentują kilka modeli: liczebnik + rzeczownik¹² (z pierwszym członem *kilku-*: *kilkuletni* ‘які працягваецца некалькі год’, *kilkumiesięczny* ‘які працягваецца некалькі месяцаў’, *kilkunastostopniowy* ‘вышэй дзесяці градусаў’, *kilkutomowy* ‘у некалькі тамоў’, *kilkutysięczny* ‘у некалькі тысяч’, *parodniowy* ‘які працягваецца некалькі дзен’; z pierwszym członem *paro-*: *parogodzinny* ‘які працягваецца некалькі гадзін’, *parokrotny* ‘які паўтараецца некалькі раз’, *parotygodniowy* ‘які працягваецца некалькі тыдняў’), przymiotnik + rzeczownik (*całodzienny* ‘які працягваецца цэлы дзень’, *całonocny* ‘які працягваецца цэлую ноч’, *wolnorynkowy* ‘які датычыць свабоднага рынку’), partykuła + imiesłów przymiotnikowy (*niepoczytny* ‘які не карыстаецца поспехам у чытачоў’, *niesprawdzalny* ‘які нельга праверыць’, *niewymierny* ‘які не падлягае абмену’), liczebnik + rzeczownik (*dwuczęściowy* ‘які складаецца з дзвюх частак’, *dwuwargowy* ‘губна-губны’), zaimek + rzeczownik (*każdora-zowy* ‘які паўтараецца кожны раз’), przysłówek + imiesłów przymiotnikowy (*dalekosiężny* ‘далёкага дзеяння’).

Warto podkreślić, że większość analizowanych wyrazów to przymiotniki lub imiesłowy przymiotnikowe względne, które nazywają cechę człowieka, przedmiotu lub zjawiska w odniesieniu do jakiegoś elementu rzeczywistości. Stąd białoruskie ekwiwalenty nielinearne budowane są często według modelu ‘той, які адносіцца да (аб’екта)’ lub ‘той, які датычыць (аб’екта)’, np.: *kolejarski* ‘які адносіцца да чыгуначнікаў’, *kongresowy* ‘які адносіцца да кангрэсу’, *maturalny* ‘які адносіцца да экзамену або атэстата сталасці’, *przedrozbiorowy* ‘які адносіцца да перыяду да падзелу Польшчы’, *zapaśniczy* ‘які адносіцца да цяжкай атлетыкі’; *wolnorynkowy* ‘які датычыць свабоднага рынку’. Wykorzy-

¹² Złożenia tego typu są analizowane odmiennie przez różnych badaczy, co związane jest z niejasną kwalifikacją gramatycznym słów typu *kilka*, *wiele* i innych, na co zwracali również białoruscy językoznawcy (por. Б.А. Плотнікаў, Л.А. Антанюк, *Беларуская мова. Лінгвістычны кампендыум*, Мінск 2003, s. 219.)

stanie czasowników *адносіцца* lub *дамычыць* nie jest jednak regułą, ekwiwalent słownikowy może bazować na modelu *які* + osobowa forma czasownika (w trzeciej osobie liczby pojedynczej), co ilustrują przykłady: *całodzienny* ‘які працягваецца цэлы дзень’, *całonocny* ‘які працягваецца цэлую ноч’, *cegielnianu* ‘які належыць да цагельнага завода’, *dotykalny* ‘які ўспрыймаецца дотыкам’, *dwuczęściowy* ‘які складаецца з дзвюх частак’, *každorazowy* ‘які паўтараецца кожны раз’, *kilkudniowy* ‘які працягваецца некалькі дзён’, *kilkuletni* ‘які працягваецца некалькі год’, *kilkumiesięczny* ‘які працягваецца некалькі месяцаў’, *mieniący się* ‘які праліваецца колерамі’, *naganny* ‘які заслугоўвае ганьбавання’, *niepoczytny* ‘які не карыстаецца поспехам у чытачоў’, *niesprawdzalny* ‘які нельга праверыць’, *niewymierny* ‘які не падлягае абмену’, *parodniowy* ‘які працягваецца некалькі дзён’, *parogodzinny* ‘які працягваецца некалькі гадзін’, *parokrotny* ‘які паўтараецца некалькі раз’, *parotygodniowy* ‘які працягваецца некалькі тыдняў’, *splacalny* ‘які падлягае ўплаце’, *tylokrotny* ‘які столькі раз паўтараецца’, *zachęcający* ‘які заахвочвае’, *zagrożony* ‘які знаходзіцца пад пагрозай’, *zaropiały* ‘які загнаўся, пакрыты гноем’, *zatrudniony* ‘які працуе’.

W zaledwie kilku przypadkach białoruski dwuczłonowy ekwiwalent nielinearny tworzony jest według modelu imiesłów przymiotnikowy (rzadziej przymiotnik) + rzeczownik, np.: *amfiteatralny* ‘размешчаны амфітэатрам’, *emerytowany* ‘пераведзаны на пенсію’, *entuzjastyczny* ‘поўны энтузіязму’, *owrządzony* ‘пакрыты язвамі’, *przepocony* ‘прасякнуты потам’, *schorowany* ‘знясілены хваробай’, *umajony* ‘упрыгожаны кветкамі’, *zachwaszczony* ‘зарослы пустазеллем’, *zabłocony* ‘запрысканы гразцю’, *znudzony* ‘змораны нудой’ lub przysłówek + przymiotnik, np.: *nadwrażliwy* ‘празмерна ўражлівы’, *przekomiczny* ‘вельмі забаўны’.

Analiza przymiotników i imiesłów przymiotnikowych wykazuje, że ich nielinearność na gruncie leksykografii polsko-białoruskiej jest zjawiskiem stosunkowo rzadkim (opisany materiał jest reprezentowany przez około 60 wyrazów), co może być związane nie tylko z ich mniejszą frekwencją w systemie językowym, ale także z częstym – jak się wydaje – pomijaniem ich w pracach leksykograficznych. Wśród badanych wyrazów nielinearnych występują zarówno warianty leksykalne, jak i gramatyczne (fleksyjne i składniowe), polskie hasła słownikowe to wyrazy proste i złożone, ich białoruskie ekwiwalenty budowane są według różnych modeli gramatycznych, z których najczęstszy jest model oparty na związku *zaimka* względnie *які* i osobowej formy czasownika.

Zdecydowana większość analizowanych haseł słownikowych charakteryzuje linearność polegająca na zastępowaniu polskiego jednowyrazowego translatu jed-

nowyrazowym ekwiwalentem w języku białoruskim. Jednostki nielinearne reprezentowane są w grupie przymiotników i imiesłówów przymiotnikowych rzadko, ponadto należą one do grupy nazw nienacechowanych kulturowo, dlatego nie można odnosić ich do leksyki określanej jako *страноведческая лексика, этнокультуроведческая лексика, экзотизмы, этнографизмы, слова с культурным компонентом, культурно-коннотированная лексика*¹³. Ze względu na kryterium semantyczne określają one związek ze stanem, sytuacją (*emerytowany* ‘пераведзяны на пенсію’; *zagrożony* ‘які знаходзіцца пад пагрозай’), miejscem (*kawiarniany* ‘які адносіцца да кавярні’), wydarzeniem (*inauguracyjny* ‘звязаны з урачыстым адкрыццём’), przynależnością (*cegielniany* ‘які належыць цагельнаму заводу’), czasie trwania (*parodniowy* ‘які працягваецца некалькі дзен’), a także nadmiar jakiejś cechy (*nadwrażliwy* ‘празмерна ўражлівы’, *przekomiczny* ‘вельмі забаўны’). Z formalnego punktu widzenia białoruskie ekwiwalenty stanowią związki wyrazowe, najczęściej dwuwyzrazowe, wskazujące na bezpośredni związek z rzeczownikiem (*entuzjastyczny* ‘поўны энтузіязму’) lub innym przymiotnikiem (*nadwrażliwy* ‘празмерна ўражлівы’).

Zebrany materiał może posłużyć jako punkt wyjścia przy opracowaniu polsko-białoruskiego słownika leksyki nielinearnej (bądź leksyki bezekwiwalentowej), którego brak od dawna odczuwalny jest na rynku wydawniczym. Praca taka z pewnością dobrze służyłaby nie tylko tłumaczom, ale również językoznawcom badającym oba języki w planie konfrontatywnym, znacznie ułatwiłaby także naukę języka białoruskiego przez Polaków, przeważnie sięgającym do wydawnictw polsko-rosyjskich oraz białorusko-rosyjskich jako „ogniwo pośrednich” w procesie tłumaczenia z języka polskiego na białoruski. Miejmy nadzieję, że wraz z rozwojem badań nad gramatyką porównawczą języka polskiego i białoruskiego opracowanie takiego słownika stanie się koniecznością.

Резюме

О нелинейности в польско-белорусской лексикографии

Исследования нелинейной лексики – новое направление в польско-белорусской лексикографии. В статье рассматриваются нелинейные одушевленные и неодушевленные существительные, глаголы, построенные по разным грамматическим моделям, прилагательные

¹³ Por. H. Bartwicka, *K проблеме культурно-коннотированной лексики в двуязычных словарях (на материале русско-польских словарей)*, [w:] *Ze studiów konfrontatywno-przeładowych nad językiem polskim i rosyjskim*, Warszawa 2006, s. 27.

и причастия, избранные из современных польско-белорусских словарей. Среди существительных значительную группу составляют названия абстрактных понятий, предметов, зданий, фабрик, заводов, блюд, напитков, растений, животных, пресмыкающихся и насекомых, при этом в двусоставных эквивалентах главное значение припадает на первый член, например: *aprowizacja* ‘забеспеченне харчамі’, *goikbiarstwo* ‘гадоўля галубоў’, *karupniak* ‘суп з капустай’ – семантически превышают лексемы, которые обозначают вид занятия, например *bankowość* ‘банкаўская справа’, *gornictwo* ‘горная прамысловасць’, *grawerstwo* ‘гравернае майстэрства’. Большую часть эквивалентов с глаголами составляют модели *głagol* + *существительное*, например: *faidoważ* ‘рабіць складкі’, *knebloważ* ‘затыкаць рот’, *kolportoważ* ‘разносіць газеты’. В группе нелинейных польских прилагательных и причастий встречаем как простые, так и сложные слова.

Summary

Non-linear lexis in the Polish-Belarusian lexicography

The subject of the article is the semantic analysis of non-linear lexis in the modern Belarusian language. Among the analyzed words are personal and impersonal nouns, verbs, adjectives and participles selected from the modern Polish-Belarusian dictionaries.